

**NOSATEC *CEUTORHYNCHUS MORAVIENSIS*
(COLEOPTERA: CURCULIONIDAE)
V ČESKÉ REPUBLICĚ**

**WEEVIL *CEUTORHYNCHUS MORAVIENSIS*
(COLEOPTERA: CURCULIONIDAE)
IN THE CZECH REPUBLIC**

Filip Trnka¹ & Robert Stejskal²

¹ *Katedra ekologie a životního prostředí, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci, Šlechtitelů 27, 783 71 Olomouc; filip.trnka88@gmail.com*

² *Správa Národního parku Podyjí, Na Vyhlídce 5, 669 02 Znojmo; rstejskal@centrum.cz*

Abstract: The Weevil *Ceutorhynchus moraviensis* (Dieckmann, 1966) was recorded from Znojmo region, Czech Republic, for the first time. Several adults were collected by beating from flowering Perennial Rocket (*Sisymbrium strictissimum*) (Brassicaceae) on the edge of an alluvial meadow near the Šobes locality (Podyjí National Park) and on the road verge near the Karlov Nature reserve. Up to now, the occurrence of this rare weevil, endemic to Central Europe, has only been known in the Czech Republic from Pálava Protected Landscape Area and the Pouzdřany locality (both in Břeclav region).

Key words: Ceutorhynchinae, *Sisymbrium strictissimum*, faunistics, endemic species, Podyjí National Park, Znojmo region.

ÚVOD

Nosatec *Ceutorhynchus moraviensis* (Dieckmann, 1966) je středoevropským endemitem známým z České republiky, Slovenska, Rakouska a Maďarska (KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010, COLONNELLI 2013). V České republice byl tento teplomilný druh recentně zjištěn pouze na Pavlovských vrších, konkrétně v Národní přírodní rezervaci Děvín-Kotel-Soutěska a Národní přírodní rezervaci Tabulová, Růžový vrch a Kočíčí kámen (STREJČEK 1996, KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010). Starší nálezy jsou známy z Pouzdřan, odkud pochází kusy z typové série (DIECKMANN 1966).

C. moraviensis je monofágem na hulevníku nejtužším (*Sisymbrium strictissimum*) z čeledi brukvovité (Brassicaceae). Imaturní stádia a podrobný vývoj nebyl zatím studován. STÜBEN et al. (2014) odhadují vývoj larev v plodech živné rostliny, podobně jako u příbuzných druhů rodu *Ceutorhynchus* žijících na této rostlině. Dospělci jsou jednotlivě nalézáni od května, ale vrchol výskytu je především v letních měsí-

cích od června do července, kdy živná rostlina kvete (STÜBEN et al. 2014). V červeném seznamu bezobratlých České republiky (BENEDIKT & STREJČEK 2005) je uveden v kategorii téměř ohrožených druhů (NT).

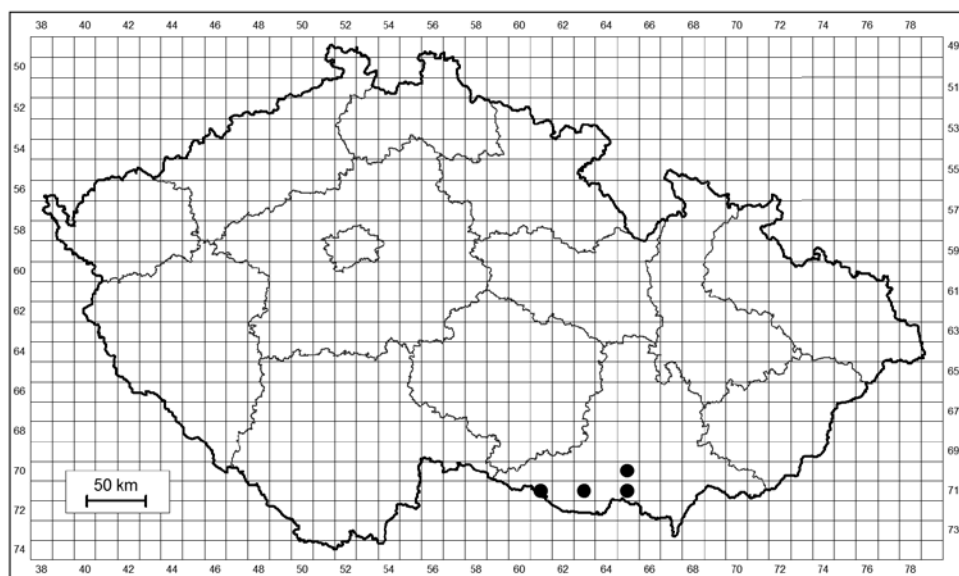
Tato práce přináší vůbec první údaj o výskytu *C. moraviensis* na Znojemsku, které je novou známou oblastí výskytu tohoto vzácného druhu u nás (viz obr. 1).

VÝSLEDKY A DISKUSE

Nálezová data

Moravia mer., Národní park Podyjí, Podmolí – louka pod Šobesem (7161, 54), 240 m n. m., 7. 6. 2014, 2 ex. F. Trnka and R. Stejskal leg., det. et coll., J. Krátký revid.; Božice, ochranné pásmo Přírodní rezervace Karlov (7163), 200 m n. m., 7. 6. 2015, 10 ex., R. Stejskal lgt. et det., coll. R. Stejskal a Jihomoravské muzeum ve Znojmě. Lokalita z Národního parku Podyjí je označena kódem dle Mapy jednotné lokalizace nálezových dat (STEJSKAL 2011) uvedeným za číslem faunistického čtverce.

V Národním parku Podyjí byl nosatec *C. moraviensis* (obr. 2) nalezen na kvetoucích rostlinách hulevníku nejtuzšího na rozhraní mezi údolní loukou a pasekou po vytěženém akátu s náletem topolů, olši a jilmů. V případě Božic byli jedinci sklepáváni na prosvětlených místech podél lesní cesty vedoucí listnatým lesem se zastoupením akátu, ořešáku černého a místy i dubu letního. Jedná se o zcela odlišné biotopy než v případě Pálavy, kde je brouk sbírán na vápencovém podloží na lesních světlinách a okolo cest na relativně mnohem sušších stanovištích.

Obr. 1. Mapa rozšíření nosatce *Ceutorhynchus moraviensis* v České republice.

Fig. 1. Distribution map of *Ceutorhynchus moraviensis* in the Czech Republic.

Obr. 2. Nosatec *Ceutorhynchus moraviensis* (délka těla 2,1 mm).
Fig. 2. Weevil *Ceutorhynchus moraviensis* (body length 2.1 mm).

Živná rostlina, hulevník nejtužší (obr. 3), je rozšířena především v jižní a jihovýchodní Evropě, jinde na Evropském kontinentu nejspíše druhotně (DVOŘÁK 1992). V Národním parku Podyjí je tento hulevník vázán na dno údolí podél řeky Dyje, kde roste poměrně hojně na nesečených okrajích luk a v břehových porostech, zejména na prosvětlených místech. Ojedinele jej lze najít i na údolních svazích, např. v suťových lesích a podél cest.

Dokladové exempláře *C. moraviensis* byly získány oklepem rostlin společně s mnohem početnějším příbuzným nosatcem *Ceutorhynchus interjectus* Schultze, 1903, který je rovněž monofágem na *Sisymbrium strictissimum*. *C. interjectus* je znám od r. 2004 ze dvou lokalit v Národním parku Podyjí – louka pod Šobesem (obr. 4), a Kozí stezky – a jedné lokality v rakouském Národním parku Thayatal – Grosse Umlaufwiese. Brouk je zde velmi lokální a zatím nebyl nalezen na řadě míst s hojným výskytem živné rostliny. Na znojemských exemplářích *C. interjectus* je zajímavá morfologická odchylka v počtu článků tykadlového bičíku. Některé znojemské exempláře mají pouze šest článků bičíku, zatímco jedinci z dalších oblastí výskytu, např. Pálavy, jich mají sedm. Z dalších druhů nalezených na Znojemsku na hulevníku nejtužším můžeme zmínit oligofágní nosatce vázané na různé druhy brukvovitých – *Aulacobaris gudenusi* Schultze, 1901, *A. lepidii* (Germar, 1824), *Ceutorhynchus chalybaeus* Germar, 1824 a *C. sulcicollis* (Paykull, 1800).

Obr. 3. Živná rostlina hulevník nejtužší (*Sisymbrium strictissimum*).
Fig. 3. Host plant Perennial Rocket (*Sisymbrium strictissimum*).

V současné době známe z České republiky pouze čtyři lokality *C. moraviensis*, včetně nově zjištěných lokalit v Národním parku Podyjí a u Božic. Kromě známého a mnoha doklady doloženého výskytu v Chráněné krajinné oblasti Pálava (STREJČEK 1996, KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010), zůstala výše uvedenými autory přehlédnuta lokalita Pouzdřany, kterou v popisu druhu uvádí DIECKMANN (1966).

Vzhledem k jeho endemismu lze nosatce *C. moraviensis* považovat za jeden z nejcejnějších druhů Národního parku Podyjí. Jedná se o izolovaný výskyt na severozápadním okraji areálu a brouk je tak dalším dokladem pronikání teplomilných prvků z Panonské oblasti na příznivá stanoviště údolí Dyje. Z hlediska péče o biotopy a podle charakteru výskytu jeho živné rostliny lze usuzovat, že je zástupcem druhů, kterým vyhovují zanedbané nebo jen velmi extenzivně udržované okraje úrodných luk, kde roste živná rostlina typicky v ekotonech na rozhraní louka – les. Rizikem pro tyto druhy je přílišná péče (např. pravidelné sečení míst s živnými rostlinami), stejně jako ponechání sukcesí a následné zastínění. Cíleným výzkumem početných lokalit živné rostliny bude žádoucí upřesnit rozšíření tohoto nosatce v údolí řeky Dyje.

SUMMARY

Ceutorhynchus moraviensis is a remarkable species of the beetle fauna of Central Europe. It is an endemic species, recorded only from the Czech Republic, Slovakia, Austria and Hungary (KRÁTKÝ & BENEDIKT 2010, COLONNELLI 2013). In the Czech Republic, the recent occurrence of this rare weevil is known from Pálava Protected Landscape Area, whereas some older records are known from its type locality Pouzdřany (both Břeclav region) (DIECKMANN 1966). The weevil is a monophagous species associated with Perennial Rocket (*Sisymbrium strictissimum*) (Brassicaceae); however, the details of its biology remain unknown. The Red List of Czech weevils (BENEDIKT & STREJČEK 2005) considers this species as near threatened (NT).

This paper brings the first records of *C. moraviensis* from Znojmo region. Several adults were beaten from its host plant, flowering *Sisymbrium strictissimum* (Brassicaceae), on the edge of an alluvial meadow near Šobes (Podyjí National park) and in clearings along a forest road near Karlov Nature reserve. The host plant is relatively common in the Podyjí National Park in riverbank forests, and particularly on the edges of alluvial meadows, preferring extensively managed places. *Sisymbrium strictissimum* hosts some other interesting weevil species in the Znojmo region, such as *Ceutorhynchus interjectus* Schultze, 1903, *Aulacobaris gudenusi* Schultze, 1901, *A. lepidii* (Germar, 1824), *Ceutorhynchus chalybaeus* Germar, 1824 and *C. sulcicollis* (Paykull, 1800). *C. moraviensis* reaches the north-western limit of its distribution in the Podyjí National Park, and it is considered as one of the most important weevil species of the area.

Obr. 4. Biotop nosatce *Ceutorhynchus moraviensis* v Národním parku Podyjí.
Fig. 4. Habitat of weevil *Ceutorhynchus moraviensis* in Podyjí National park.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme Jiřímu Krátkému (Hradec Králové) za revizi materiálu a Petru Božovi (Olomouc) za vyfotografování vypreparovaného jedince. A také dvěma recenzentům za cenné připomínky k textu.

LITERATURA

- BENEDIKT S. & STREJČEK J. (2005): Curculionoidea (nosatci). – In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPIK M. (eds.): Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. Agentura ochrany přírody a krajiny, Praha, 545–555.
- COLONNELLI E. (2013): Ceutorhynchinae. – In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds.): Catalogue of Palaearctic Coleoptera, Volume 8, Curculionoidea II. Brill, Leiden, 176–213.
- DIECKMANN L. (1966): Die mitteleuropäischen Arten der Gattung *Neosirocalus* Ner. et Wagn. (mit Beschreibung von drei neuen Arten). – Entomologische Blätter, 62: 82–110.
- DVOŘÁK F. (1992): *Sisymbrium* L. – In: HEJNÝ S. & SLAVÍK B. (eds.): Květena České republiky 3. Academia, Praha, 26–38.
- KRÁTKÝ J. & BENEDIKT S. (2010): Čeled' / Family Curculionidae, podčeled' / subfamily Ceutorhynchinae. – In: BENEDIKT S., BOROVEC R., FREMUTH J., KRÁTKÝ J., SCHÖN K., SKUHROVEC J. & TRÝZNA M.: Komentovaný seznam nosatcovitých brouků (Coleoptera: Curculionoidea bez Scolytinae a Platypodinae) České republiky a Slovenska. 1. díl. Systematika, faunistika, historie výzkumu nosatcovitých brouků v České republice a na Slovensku, nástin skladby, seznam. Komentáře k Anthribidae, Rhynchitidae, Attelabidae, Nanophyidae, Brachyceridae, Dryophthoridae, Eirrhinidae a Curculionidae: Curculioninae, Bagoinae, Baridinae, Ceutorhynchinae, Conoderinae, Hyperinae. Klapalekiana (Supplement) 46, Praha, 254–315.
- STEJSKAL R. (2011): Mapa jednotné lokalizace nálezových dat v národních parcích Podyjí a Thayatal. – Thayensia (Znojmo), 8: 315–322.
- STREJČEK J. (1996): Coleoptera: Curculionoidea 1 (Anthribidae and Curculionidae). – In: Rozkošný R. & VAŇHARA J. (eds): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere Reserve of UNESCO, III. Folia Facultatis Scientiarum Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia 94, Brno, 577–599.
- STÜBEN P. E., BAYER C., MÜLLER G., MÜLLER U., KRÁTKÝ J., BEHNE L. & SPRICK P. (2014): Digital-Weevil-Determination for Curculionoidea of the West Palaearctic: Transalpina: Ceutorhynchinae (4. part). (Ceutorhynchini: *Calosirus*, *Ceutorhynchus* (black species), *Coeliastes*, *Prisistus*, *Sirocalodes*, *Trichosirocalus*). – Snudebiller (Mönchengladbach), 16: 1–27 (CD-ROM).